

Hegels Kritik av Rousseaus allmänvilja

Frihetsbegreppets utveckling hos Hegel Författare: Björn Pettersson

D-uppsats

VT 2007

Handledare: Hans Ruin

Hegel's rejection of Rousseau's common will

The development of the idea of freedom in Hegel's thought

Sammanfattning/abstract

Detta är en studie om Hegels kritik av Rousseaus allmänvilja och visar hur Hegels frihetsbegrepp ska förstås utifrån denna kritik. Detta görs först och främst genom en studie av Rousseaus verk samhällsfördraget och Hegels verk Rättsfilosofin. De olika statsteorierna som Rousseau och Hegel representerar behandlas var och en för sig, först Rousseaus sedan Hegels för att se hur Hegel bygger vidare sin filosofi utifrån Rousseau. Huvudbegrepp i uppsatsen är *moralisk frihet* eller *moralitet* och *sedlighet*.

This is a study concerning Hegel's critic of Rousseau's common will and shows how Hegel's concept of freedom should be understood from this criticism. This is done first of all through a study of Rousseau's social contract and Hegel's *Philosophy of Right*. The different state theories which Rousseau and Hegel represent, are evaluated separately, first Rousseau's then Hegel's to see how Hegel's philosophy is a continuation of Rousseau's philosophy. The most important concepts of this essay are Rousseau's "moral freedom" and Hegel's concept of the ethical system.

Innehållsförteckning

1. Inledning	Sid4
2. Bakgrund	Sid4
2.1 Förnuftets utveckling hos Rousseau och Hegel	Sid5
2.2 Om kopplingen mellan Rousseau och Hegel	Sid6
3. Rousseaus politiska modell	Sid9
3.1 Den lagstiftande makten	Sid12
3.2 Olika former av regeringar	Sid12
4. Hegels politiska modell	Sid14
4.1 Viljans gång genom abstrakt rätt, moralitet och sedlighet	Sid14
4.2 Familjen och det civila samhället	Sid17
5. Hegel om staten	Sid20
5.1 Den verkställande makten och den lagstiftande makten	Sid21
5.2 Den konstitutionella monarkin	Sid24
6. Hegels utbyggnad av Rousseaus politiska modell i ljuset av den franska revolutionen	Sid25
6.1 Hegels kritik av Rousseaus allmänvilja och utvecklingen av det differentierade samhället	Sid27
7. Avslutande diskussion	Sid32
8. Källförteckning	Sid35

1. INLEDNING

Hegel inspirerades av Rousseaus idé om allmänviljan. Det jag därmed vill undersöka är på vilket sätt Hegel bygger på Rousseau och på vilket sätt Hegels idé om den universella viljan är en utbyggnad av Rousseaus allmänvilja. Detta tänkte jag göra först och främst genom att undersöka Hegels och Rousseaus idéer om statsuppbyggnad var för sig och sedan genom att undersöka Hegels kritik av Rousseaus allmänvilja och analysera den. Hegel gav Rousseau skulden för franska revolutionen och utifrån detta bygger Hegel sin kritik. En relativt vanlig syn är att Hegel missuppfattar Rousseaus allmänvilja när han menar att den resulterade i den franska revolutionen. Det är flera som menar att Hegel förväxlar Rousseaus allmänvilja med allas vilja, sedan finns det andra som tycker annorlunda. Frågan som uppstår här är på vilket sätt man ska se på Hegels kritik av Rousseaus allmänvilja och på vilket sätt man ska förhålla sig till den. Missuppfattar Hegel Rousseaus allmänvilja?

Uppsatsen börjar med att jag klargör bakgrunden till deras politiska filosofier. Där visar jag bland annat hur Hegel menar att förnuftets utveckling hör ihop med viljans utveckling. Sedan går jag igenom Rousseaus politiska modell, hur samhället ska byggas upp, hans idé om allmänviljan, hur lagarna skapas, den lagstiftande och den verkställande makten. Sedan går jag igenom Hegels statsmodell där jag visar hur viljan utvecklas genom de olika delarna i Hegels Rättsfilosofi, *abstrakt rätt*, *moralitet* och *sedlighet*. Därefter visar jag hur Hegel bygger vidare på Rousseaus idé om allmänviljan och samtidigt ger den skulden för den franska revolutionen i avsnittet ”Hegels utbyggnad av Rousseaus politiska modell i ljuset av den franska revolutionen”. Sedan visar jag hur Hegel utifrån erfarenheten av den franska revolutionen argumenterar för ett mer differentierat samhälle till skillnad från Rousseaus homogena samhälle. Därefter i avslutningsavsnittet drar jag mina slutsatser av undersökningen och sammanfattar hur utvecklingen från Rousseau till Hegel bör ses. De primära källorna jag använder mig av är Hegels Rättsfilosofi och Rousseaus *Om samhällsfördraget*. När det gäller de sekundära källorna, använder jag mig till stor del av Charles Taylors *Hegel och det moderna samhället* och Shlomo Avineris *Hegels theory of the modern state*.

2. BAKGRUND

2.1 Förnuftets utveckling hos Rousseau och Hegel

Rousseaus idé om allmänviljan var enligt många en inspiration för den franska revolutionen. Rousseau hade också en radikal syn på demokrati och var för en radikal samhällsförändring detta blir tydligt redan i hans uppfostringsidéer. Exempelvis ville han att barnen skulle uppfostras utanför samhället för att inte bli korrumpade av det moderna samhället, han romantiserade över naturtillståndet som ett ideal som vi ska tillbaka till och sedan utifrån detta skulle mänskligheten utvecklas. Rousseaus idé var alltså att vi genom en återgång till naturtillståndet skulle bygga ett samhällstillstånd som inte var korrumpat utan där frihet och jämlikhet var statens väsen¹. Detta skulle ske genom allmänviljan. På detta sätt har förnuftet hos individerna och frihet som begrepp utvecklas från *naturlig frihet* till *moralisk frihet*. Dessa begrepp som jag kommer att förklara senare är väldigt väsentliga för att förstå Rousseaus syn på frihet. Han förutsåg även den franska revolutionen mer eller mindre och att det feodala samhället skulle gå under.

Hegel skiljer sig från Rousseau på det sättet att naturen inte var ett ideal som vi ska tillbaka till (detta kommer jag att gå in på senare i uppsatsen). Historien har en mening enligt Hegel, förnuftet ska förverkligas genom historien och detta mål konstitueras av idén om frihet konstituerat i en stat. Idén om frihet är världsanden förverkligad, det är dess mål. Förnuftets utveckling är detsamma som frihetens utveckling. I introduktionen till Rättsfilosofin går Hegel igenom hur viljan och tankeverksamheten hör ihop och hur de tillsammans utvecklar förnuftet. Detta kommer jag att behandla för att göra det lättare att förstå viljans utveckling i Hegels samhällsmodell. Enligt Hegel går viljans utveckling hand i hand med frihetens utveckling (vilket även är fallet hos Rousseau) eftersom enligt Hegel utvecklas den mänskliga viljan och således föreställningen om frihet under historiens gång. Den fria viljan är grunden för både Hegels och Rousseaus filosofi. Hegel säger även att. ”just so is it with freedom and the will; that which is free is the will. Will without freedom is an empty word, and freedom becomes actual only as will, as subject.”² Viljan är i sin grundform obestämd därmed är den också fri. Viljan utvecklas genom själva tankeprocessen. Tankeutvecklingen och viljans utveckling går hand i hand och kan inte skiljas åt, det som skiljer viljan och tanken åt är att

---

¹ Se Frederick William Dame som för fram denna tes om Rousseaus filosofi i sitt verk *Jean jacques Rousseau on adult education and revolution*, s, 91.

² G, W, F Hegel *Philosophy of right* § 4 addition.

viljan är tanken i verklig form d. v. s. viljan är den praktiska tillämpningen av tanken.³ Själva processen går till på det viset att tanken riktas mot ett objekt, vilket i sin tur innebär att själva objektet blir identisk med min tanke, detta innebär att jag blir medveten om själva objektet. Nu blir objektet identiskt med mig själv, eller med andra ord identiskt med min vilja. ”When I think an object, I make of it a thought, and take from it the sensible. Thus I make of it something which is essentially and directly mine.”⁴ Utvecklingen går från en partikulär vilja till en universell vilja där min individuella vilja i princip är identisk med den universella viljan eller med andra ord har uppnått en universell status. Denna utveckling sker genom tankeutvecklingen. Detta sker först och främst genom att jag blir medveten om mig själv och således om min vilja, när jag säger ”jag” försvinner det partikulära och jag blir tom och tar sedan in resten av världen.

”When I say “I,” I let fall all particularity of character, natural endowment, knowledge, age. The I is empty, a point and simple, but in its simplicity active. The gaily coloured world is before me; I stand opposed to it, and in this relation I cancel and transcend the opposition, and make the content my own.”⁵

Genom denna tankeprocess utvecklas min vilja och jag börjar realisera min vilja i praktiken och på det sättet definierar jag mig själv som person. Den teoretiska tankeverksamheten är inneboende i den praktiska verksamheten som konstitueras av min vilja. Min vilja riktas mot ett objekt som sedan blir föremål för min tankeverksamhet på det sättet hör tankeprocessen och viljan ihop. ”The will holds within itself the theoretical, the will determines itself, and this determination is in the first instance internal. That which I will I place before my mind, and it is an object for me.”⁶ Hegels system har en cirkulär form där det partikulära och det universella visserligen är motsatser men ändå är sammankopplade enligt Taylor⁷. Samma form av cirkelförhållande existerar mellan viljan och förnuftets utveckling eftersom viljan inte är förnuftig i början av processen. Viljan och förnuftet blir sammankopplade genom en dialektisk process, viljan blir förnuftig under tidens gång.

2.2 Om kopplingen mellan Rousseau och Hegel

---

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Se Charles Taylor *Hegel och det moderna samhället* s, 26.

Charles Taylor tar upp de två olika riktningarna inom Hegels filosofi. Dels menar han att Hegel tog efter Herders Expressivism som enligt Charles Taylor var en protest mot det utilitaristiska tänkandet som gick ut på att naturen och samhället endast skulle tillfredställa våra egoistiska begär. Människan sågs som sammansatt av förnuft, känsla, kropp och själ. Dessa dikotomier begränsade människan eftersom att leva i enlighet med dessa dikotomier innebar att det enhetliga hos människan förvanskades. I och med att det enhetliga hos människan förvanskades innebar det också att människan isolerades från samhället. Expressivismen gick emot detta och menade att intersubjektivitet, alltså idén om människan som en expressiv varelse var ett ideal. Mänskligheten har en gemensam grund en gemensam idé som de vill uppnå.

”Människolivet ansågs ha en enhet motsvarande konstverkets, där varje del eller aspekt fann sin egentliga mening först i relation till alla de andra. Människolivet utvecklades från en central kärna- en styrande grundtanke eller inspiration-eller skulle göra det om det inte så ofta hindrades och förvanskades ”⁸

Människan sågs som en expressiv entitet men hon är det genom en kultur och varje kultur och varje individ ses som skilda entiteter eftersom de båda har en egen form att uppnå. Taylor menar att Herder på detta vis blir grundaren både till nationalismen men också till den expressiva individualismen som han uttrycker det. ”Herder blir på så sätt grundaren inte bara av den moderna nationalismen utan också av ett av de viktigaste bålverken mot dess övergrepp, nämligen den moderna expressiva individualismen.”⁹ För Hegel är det således en kombination av en styrande grundtanke själva idén om frihet det han kallar *sedlighet* men samtidigt möjliggörandet av individens frihet genom denna högre idé om frihet. På detta vis blir det en harmonisering av den objektivt styrande grundtanken kombinerat med individens frihet och autonomi. Den autonoma tankegången om individens frihet att själv bedöma vad som är rätt och fel har sin grund i Kants moralfilosofi som senare utvecklats av Rousseau. Många Hegel forskare uppmärksammar just denna utveckling av Kants och Rousseaus idéer i Hegels filosofi. Tillexempel Charles Taylor nämner Hegels kritik mot Kant, en kritik som går ut på att Kant inte har denna expressivistiska tankegång i sin filosofi, utan endast har en subjektiv grund för sin moralfilosofi. Detta innebär att allt utgår ifrån den subjektiva viljan och det finns inte någon objektiv moralisk grundidé som Hegel har i och med begreppet *sedlighet*. Hegel kommenterar själv Kants och Rousseaus syn på frihet. Hegel hävdar att

---

⁸ Se Charles Taylor *Hegel och det moderna samhället* s, 10.

⁹ Ibid. S, 11

Kants kategoriska imperativ begränsar friheten hos individen på det sättet att min maxim måste kunna samexistera med alla andra individers maximer. Denna idé spred Rousseau vilket enligt Hegel inte var en rationell frihets filosofi eftersom den begränsar friheten.

*"According to this view neither the absolute and rational will, nor the true spirit, but the will and spirit of the particular individual in their peculiar caprice, are the substantive and primary basis. When once this principle is accepted, the rational can announce itself only as limiting this freedom. Hence it is not an inherent rationality, but only a mere external and formal universal."*¹⁰

Det är därmed väsentligt att förstå Hegels utveckling av Kants kategoriska imperativ och Rousseaus allmänvilja, alla tre försökte ge viljan ett universellt innehåll. Hegels politiska system är således en fortsättning av Rousseaus politiska system. Rousseau kommer till det stadium som Hegel kallar *moralitet* vilket är ett stadium av självreflekterande, det är med andra ord den subjektiva bedömningen om moral. Hegel bygger vidare på Rousseaus idé, detta uppmärksammas som sagts av många författare. Specifikt Arthur Ripstein poängterar detta i sin artikel "Universal and general wills: Hegel and Rousseau". Där argumenterar han för Hegel och kritiserar Rousseau för att hans allmänvilja inte är tillräcklig, saknar innehåll är otydlig och därmed leder till terror och despotism. Denna artikel kommer jag att gå igenom mer ingående senare i uppsatsen. Avineri uppmärksammar att Hegel erkänner Rousseau för att ha tagit fram viljan som den viktiga drivkraften för staten men att Rousseaus allmänvilja var begränsad. På det viset att det inte var något annat än en godtycklig partikulär vilja. Avineri tar sedan upp kritiken som riktas mot Hegel nämligen att han missar distinktionen mellan Rousseaus allmänvilja och allas vilja.

*"It seems that here Hegel misses the significance of Rousseau's distinction between la volonté générale and la volonté des tous. Hegel apparently sees Rousseau's general will as a pure aggregate of individual wills and overlooks the fact that it represents a higher, community-oriented level of consciousness, transcending the lower will which is oriented towards merely individual goals."*¹¹

Avineri som flera andra uppmärksammar även likheten mellan Hegel och Rousseau. I grunden är deras syn lika i den meningen att staten ska tillhandahålla trygghet åt medborgarna

---

¹⁰ G, W, F Hegel *Philosophy of right* § 29.

¹¹ Se Shlomo Avineri *Hegel's theory of the modern state* s, 184. Detta är ett välkänt faktum att Hegel erkänner Rousseau för att ha gett viljan en stor betydelse för statsbygget, det är även utifrån detta som Hegel bygger sin egen statsteori på. Sedan är denna åsikt att Hegel har missuppfattat Rousseaus allmänvilja relativt vanligt förekommande, dock finns det vissa som menar att Hegel inte gör det, exempelvis Arthur Ripstein.

och på det sättet ge dem frihet. Det existerar ett ömsesidigt förhållande mellan individen och staten både hos Rousseau och hos Hegel.

*"In a statement strongly reminiscent of Rousseau, Hegel remarks that in the state, as something ethical, as the inter-penetration of the substantive and the particular, my obligation to what is substantive is at the same time the embodiment of my particular freedom. In this identity of the universal and the particular will Hegel add, right and duty coalesce, since a man has rights insofar as he has duties, and duties insofar as he has rights."*¹²

Hegels kritik mot Rousseau är, vilket många forskare uppmärksammat en kritik mot Rousseaus allmänvilja. Rousseaus allmänvilja är ett kontrakt mellan medborgarna medan Hegels universella vilja är en produkt av historiens gång och eftersom det inte finns någon rättvisa i naturtillståndet kan det heller inte finnas någon rättvisa i samhällstillståndet baserat på kontrakt.¹³ Detta jag just gått igenom är i förkortad form kopplingen mellan Rousseau och Hegel och i förkortad form problematiken över Rousseaus allmänvilja, där åsikterna skiljer sig åt detta kommer jag att gå in på mera noggrant senare.

3. Rousseaus politiska modell

Familjen är enligt Rousseau grunden för samhället och för hans politiska filosofi. Fadern ses som ledaren. "Familjen är alltså, om man så vill, den ursprungliga modellen för politiska samhällen."¹⁴ Rousseau menar även att barnen är fria individer först när de når rätt ålder, som små barn står de under föräldrarnas beskydd. Rousseaus politiska modell grundar sig på ett samhällskontrakt. Det är endast på detta vis som en stats konstitution blir legitim, detta innebär att i Rousseaus samhällskontrakt ger varje individ upp sina personliga rättigheter för det gemensamma bästa. En stats konstitution kan endast vara legitim då en sådan överenskommelse har ägt rum.

*"Var och en av oss överlämnar samfällt sin person och hela sin makt till den allmänna viljans högsta ledning; och samtidigt upptar vi varje medlem av förbundet som en oskiljaktig del av det hela."*¹⁵

---

¹² Ibid. s, 179.

¹³ Ibid. s, 102.

¹⁴ Se Jean Jacques Rousseau *Om samhällsfördraget*, s, 19.

¹⁵ Ibid. s, 29.

Den enskilda individen går ihop med alla andra individer, därmed bildas en intersubjektiv relation mellan individen och det allmänna. Rousseau hävdar till exempel att om en individ i ett samhälle blir attackerad är det inte bara en attack mot individen utan även mot hela samhället. Rousseau menar också att individen kan ha en åsikt som skiljer sig från allmänviljan men enligt Rousseau ska individen tvingas underkasta sig allmänviljan.

”För att samhällspakten alltså inte ska vara en samling meningslösa paragrafer, innebär den uttalat det enda åtagande som kan ge styrka åt de övriga, nämligen att vem som än vägrar lyda den allmänna viljan kommer han att tvingas till det av hela kroppen, vilket endast betyder att man kommer att tvinga honom att vara fri.”¹⁶

Rousseau menar att en form av frihet existerar i naturtillståndet därför att människans behov är enkla och därmed lätta att tillfredsställa. Behovet av andra individer existerar således inte. Här drivs människan av ”självkärlek”, vilket är de enkla naturliga behoven som människan måste tillfredsställa för egen överlevnad. Rousseau menar att i det moderna samhället förvrids människans frihet till någonting dåligt vilket han kallar ”egenkärlek”. Detta innebär att människan börjar få behov som inte är naturliga. Exempelvis börjar hon jämföra sig med andra individer därför vill Rousseau att vi ska tillbaka till naturtillståndet för att därefter bygga ett nytt samhälle som grundar sig på jämlikhet och frihet och där ”självkärleken” inte förvrids till ”egenkärlek”. Anledningen varför ett nytt samhälle ska byggas upp efter återgången till naturtillståndet är för att en ny högre form av frihet ska uppnås vilket Rousseau kallar *moralisk frihet*.

”(...) den grundläggande paktens krossar inte den naturliga jämlikheten; tvärtom ersätter den den fysiska ojämlikheten som naturen kunnat skapa mellan människorna med en moralisk och legitim jämlikhet. Och trots att människorna kan vara ojämlika i fråga om styrka och begåvning, blir de alla jämlika genom överenskommelse och rätt.”¹⁷

Människan ska genom att gå från naturtillståndet till samhällstillståndet transcendera sin egen vilja och lära sig tänka objektivt. När människan ingår i allmänviljan och så att säga är underordnad den har hon dessutom kommit till insikten om sina egna böjelser och om det är rätt eller fel att följa dem o. s. v. Människan har i samhällstillståndet uppnått den *medborgerliga friheten*. Därmed ser Rousseau allmänviljan som en högre form av frihet. Hon har förvisso gett upp sin *naturliga frihet* men endast för att uppgradera den till den frihet hon

---

¹⁶ Ibid. s. 32.

¹⁷ Ibid. s. 37.

får inom samhället för ur den medborgerliga friheten erhåller människan det som Rousseau kallar för *moralisk frihet*.¹⁸ Rousseau skiljer mellan ”allas vilja” och ”allmänviljan”, allas vilja är alla individers olika viljor medan allmänviljan är den gemensamma viljan. Allmänviljan beskrivs som en kompromiss mellan allas viljor.

*”Visserligen finns det ofta en skillnad mellan allas vilja och allmänviljan; Den senare bryr sig bara om det gemensamma intresset, den förra bryr sig om det privata intresset och är bara en summa av enskilda viljor. Men ta bort från dessa samma viljor de mest avvikande i ömse riktningar, vilka tar ut varandra, så återstår allmänviljan som skillnadernas summa.”*¹⁹

Rousseau är emot partier och menar att om ett parti får makten är detta illegitimt för den makten har de inte fått baserat på allmänviljan. Partier splittrar allmänviljan och gör den mindre. Partierna har ett enskilt förhållande till staten och representerar därmed endast en enskild uppfattning i förhållande till staten. Statsmakten är således inte legitim om ett parti är överlägset större än alla de andra. Samtidigt erkänner Rousseau att representativ demokrati är nödvändigt. Rousseau poängterar härmed vikten av att varje medborgare röstar utifrån sig själv. ”För att allmänviljan ska kunna uttalas tydligt är det alltså viktigt att det inte finns någon enskild samfällighet i staten och att varje medborgare enbart röstar för sig själv.”²⁰

3.1 Lagstiftande makten

Den lagstiftande makten består av suveränen d.v.s. folket, som i sin tur baseras på allmänviljan. Det är endast baserat på allmänviljan som lagar kan skapas. Suveränen är enligt Rousseau odelbar men lagarna verkställs inte av folket utan av regeringen. Det paradoxala här är att Rousseau även säger att det krävs ett gudomligt intellekt för att skapa lagar.

*”Hur ska en blind massa, som ofta inte vet vad den vill därför att den sällan vet vad som är bra för den, själv kunna genomföra ett så stort och besvärligt företag som att utarbeta ett lagsystem?”*²¹

Ändå är det allmänviljan som ska styra, folket vet däremot inte alltid sitt eget bästa, de vill det bästa men de vet inte alltid vad det är enligt Rousseau. Rousseau diskuterar också nödvändigheten av en objektiv lagstiftare alltså någon som kommer utifrån men denna individ som kommer utifrån har endast till uppgift att utarbeta lagarna inte att stifta dem. Det är

---

¹⁸ Ibid. s, 33.

¹⁹ Ibid. s, 43.

²⁰ Ibid. S, 43-44.

²¹ Ibid. s, 53.

folkets uppgift att stifta lagarna, det är således endast förslag den här utomstående personen ska tillföra. Allmänviljan är enligt Rousseau oförytterlig och odelbar, antingen är alla överens om den annars är det en enskild vilja. ”Ty antingen är viljan allmän eller också är den inte det; den är antingen viljan hos hela folkroppen eller viljan hos en del av den.”²²

3.2 Olika former av regeringar

Statens uppgift är att garantera medborgarna frihet och jämlikhet. Rousseau har tre olika former av styrelseskick som fungerar olika bra beroende på hur stor staten är. Dessa olika styrelseskick är *demokrati*, *aristokrati* samt *monarki*. I en liten stat fungerar ett demokratiskt system bäst och detta system kännetecknas av direktdemokrati. Den andra formen av styre är aristokrati vilket innebär att staten styrs av några folkvalda representanter, sedan har vi monarki som endast passar riktigt stora stater. Fast skillnaderna mellan aristokrati och demokrati kan skilja sig rejält åt, det är väldigt relativt hur pass demokratiskt ett samhälle är men desto mera direkt demokrati dess bättre.

*”Man bör lägga märke till att alla dessa former eller åtminstone de två första kan gälla i högre eller mindre grad och ha en ganska stor bredd, för demokratin kan omfatta hela folket eller inskränkas till hälften.”*²³

Rousseau menar visserligen att ett helt demokratiskt system är någonting ouppnåeligt eftersom det alltid finns individer som skulle missbruka allmänviljan. Allmänviljan och individens vilja skiljer sig därmed ganska ofta åt, om det inte vore möjligt att missbruka allmänviljan vore ett statsstyre onödigt. Rousseau menar att det inte är så enkelt därför behövs det ett styre för att åtskilja personliga intressen från allmänviljans intresse för ingenting är farligare än personliga intressen som styr staten.

*”Ingenting är farligare än privata intressens inflytande i offentliga frågor, och regeringens missbruk av lagarna är ett mindre ont än bestickning av lagstiftaren, vilket är en ofelbar följd av ett enskilt betraktelsesätt.”*²⁴

Rousseau förespråkar direkt demokrati som den bästa formen av styrelse. Däremot var han tveksam om dess möjlighet att appliceras i praktiken. Det krävs ett litet samhälle där alla känner alla i princip, därefter krävs det konsensus när det gäller moraliska frågor samt en enkelhet i seder och bruk så att diskussionerna inte blir för ”komplicerade” och ”invecklade”.

---

²² Ibid. S, 40.

²³ Ibid. s, 80.

²⁴ Ibid. s, 82.

Dessutom krävs det en jämställdhet när det gäller social status och förmögenhet. Dessa tre villkor för direkt demokrati försvårar dess applicerbarhet i praktiken för det kräver ett någorlunda jämställt samhälle.²⁵ Rousseau menar därmed att ett fullt demokratiskt styre är som en utopi som endast gudar skulle kunna skapa. Därför anser Rousseau att ett aristokratiskt styrelseskick är det enda möjliga och därmed det bästa. Det verkar således som om Rousseau menar att ett behov av ledare finns för utan ledare kan inte ett samhälle styras. Han tar som exempel de allra första samhällen som fanns, där familjernas överhuvud diskuterade sinsemellan i olika frågor därefter uppkom präster, senaten, de äldste, som benämningar på dessa ledare. Nordamerikas indianer styrs på detta sätt fortfarande nämner han också vilket är intressant med tanke på Rousseaus romantisering av naturtillståndet och därmed över vilden. Det är vald aristokrati som Rousseau förespråkar, han förkastar specifikt den ärftliga varianten. Visserligen förespråkar Rousseau direkt demokrati men samtidigt förespråkar han representativ demokrati eller det han kallar aristokrati. Rousseau menar bland annat att det är bättre att en mindre samling kloka män sköter statens angelägenheter än hela folkmassan. Dessutom poängterar han risken för splittring med en för stor stat.

”Med hänsyn till det enskilda välbefinnandet är det inte bra med en så liten stat och inte heller med ett så enkelt och rättrådigt folk att utövandet av lagarna är en omedelbar följd av den offentliga viljan som i en god demokrati. Det är heller inte bra med en så stor nation att de olika ledarna för att styra den var och en i sin landsända kan avskära sig från suveränen och börja göra sig självständiga för att slutligen bli herrar.”²⁶

Rousseau menar som sagt att monarki är en styrelseform som endast passar stora stater, han understryker också hur viktigt det är att skillnaden mellan folket och monarken inte är för stor. Desto mindre personer det är i den offentliga förvaltningen desto sämre är det, därmed poängterar Rousseau vikten av flera mellanliggande händer för att det ska finnas någon länk mellan den stora massan och monarken. För ur ett demokratiskt perspektiv är detta någonting positivt.²⁷ Däremot menar Rousseau att i en monarki kommer ofta folk till makten som inte är kompetenta för att styra staten. När en kung dör står staten inför en ovis framtid då den tillfälligt inte har något styre, för att motverka detta har vissa stater infört ärftlig tronfölj, vilket Rousseau är emot. Detta gör att folket nöjer sig med en lugn förvaltning istället för ett styre bestående av förnuftiga män. Genom ärftlig tronföljd lär sig monarken att regera och genom denna process blir han således nödvändigtvis korrumpad. Rousseau menar därför att

---

²⁵ Ibid. s. 82-83.

²⁶ Ibid. s. 85.

²⁷ Ibid. s. 88.

det vore bättre om den blivande monarken uppfostrades till att lyda istället men i successionsordningen lär sig monarken att regera och inte att lyda.

”Men om, enligt Platon, Kungen av naturen är en så sällsynt person, hur många gånger ska då naturen och ödet samverka för att kröna honom, och om kungauppfostran nödvändigtvis korrumpierar dem som erhåller den, vad kan man då hoppas av en följd av människor som uppfostrats att härska?”²⁸

4. Hegels politiska modell

4.1 Viljans gång genom abstrakt rätt, moralitet och sedlighet

Rättsfilosofin delas upp i tre delar, *abstrakt rätt*, *moralitet* och *sedlighet*, först behandlas *abstrakt rätt* sedan *moralitet* och sedan *sedlighet* eller det etiska systemet. Hegel baserar sitt politiska system på *sedlighet*, detta är den etiska substansen som hela statsapparaten grundar sig på. *Sedligheten* blir en produkt ur *abstrakt rätt* och *moralitet*, samtidigt behöver dessa två i sin tur den etiska substansen som grund. Det är därmed ett ömsesidigt förhållande som existerar här. I den abstrakta rätten agerar viljan impulsivt oreflekterat, i det moraliska stadiet befinner sig viljan i ett reflekterande tillstånd, det etiska systemet blir en kombination av dessa två. Abstrakt rätt är det stadium där jag som person inte har någon motpol, därför kallas det för abstrakt rätt eftersom viljan inte har blivit konkretiserad ännu.²⁹ Viljan kan endast konkretiseras alltså bli erkänd som ett eget subjekt genom intersubjektivitet. Viljan har inte heller på detta stadium blivit erkänd eller konkretiserad genom självreflekterande. Den existerar därmed som en abstrakt entitet eftersom det inte finns något förhållande mellan det partikulära och det universella. Detta innebär att viljan även är obestämd, viljan blir endast bestämd som en abstrakt identitet således blir viljan en individuell vilja. Hegel beskriver den abstrakta viljan som ett potentiellt tillstånd, det kan liknas med Rousseaus naturliga frihet som sedan kommer att utvecklas till en medborgerlig frihet, vilket i Hegels fall blir *moralitet*.³⁰ Sedan sker här en utveckling hos viljan från en helt abstrakt vilja till den konkreta viljan, från det partikulära till det universella. Detta sker stegvis först genom tillförskaffandet av egendom. Genom denna process utmärker sig individen gentemot andra individer, viljan har

---

²⁸ Ibid. s. 90.

²⁹ G, W, F Hegel *Philosophy of right* § 34 addition.

³⁰ G, W, F Hegel *Philosophy of right* § 34.

blivit konkretiserad genom min egendom. I övergången från *abstrakt rätt* till *moralitet* blir individens vilja mer konkretiserad genom att viljan som ett subjekt blir realiserat. ”Whereas in abstract right the will was itself mere personality, it now has its personality as its object.”³¹ *Moralitet* är det självreflekterande stadiet där individen har en objektiv syn på sin vilja individens subjektiva vilja övergår därmed till subjektivitet. Det är genom bestraffning av kriminella handlingar som den partikulära viljan negeras samtidigt som motsättningen mellan den partikulära viljan och den universella viljan negeras, detta leder till *moralitet*. Den moraliska friheten hos Rousseau är detsamma som stadiet *moralitet* hos Hegel, detta blir tydligt i citatet nedan.

*”In morality the interest peculiar to man is in question, and the high value of this interest consists in man’s knowing himself to be absolute, and determining himself. Uncivilized man is controlled by the forces and occurrences of nature. Children have no moral will, but are guided by their parents.”*³²

Människans självmedvetande har här blivit mer realiserad, alltså föreställning om frihet har blivit mer realiserad. Det är fortfarande bara en individuell vilja i den bemärkelsen att viljan inte ännu är en universell vilja, viljan är således fortfarande subjektiv. Viljan når en objektiv, universell status först i och med det etiska systemet vilket jag redan nämnt måste stå som grund för de andra två stadierna. I detta stadium har föreställningen om den universella viljan alltså idén om frihet blivit förenad med realiserandet av friheten hos individen. Varje partikulär vilja har således den universella viljan alltså idén om frihet som grund.

*”The conception of the will, when united with the realization of the will, or the particular will, is knowing. Hence arises the consciousness of the distinction between these two phases of the idea. But the consciousness is now present in such a way that each phase is separately the totality of the idea, and has the idea as its content and foundation.”*³³

Idén om frihet finns alltid där till och med i naturtillståndet. Utan denna idé om frihet kan inte den partikulära individuella viljan utvecklas till en universell vilja. Således kan inte heller friheten som idé utvecklas från naturlig till moralisk frihet därför måste den etiska substansen stå som grund. Samtidigt behöver den etiska substansen realiseras genom medvetandeprocessen, alltså genom viljans utveckling.

---

³¹ Ibid. § 104.

³² Ibid. § 107.

³³ Ibid. § 143.

*”It is the living good, which has in self-consciousness its knowing and willing, and through the action of self-consciousness its actuality. Self-consciousness, on the other hand, finds in the ethical system its absolute basis and motive.”*³⁴

Charles Taylor menar att *sedlighet* eller den etiska substansen tillhandahåller ett mål samtidigt som det är förverkligat.³⁵ Här existerar ett dubbelsidigt förhållande mellan viljans utveckling och den etiska substansen. Friheten som idé är grunden och denna idé realiserar genom individens självmedvetande process. Att realisera idén om frihet är subjektivitetens innersta väsen enligt Taylor, detta är grunden för den expressivistiska teorin som Hegel står för.

*”Till denna gemensamma grund för den expressivistiska teorin skulle Hegel lägga tesen att subjektivitetens innersta väsen är förnuftigt självmedvetande, att självmedvetandet måste finnas i det begreppsliga tänkandets klara medium, inte i någon dunkel åskådning eller utsäglig vision”*³⁶

Det är en vanlig missuppfattning att Hegels *sedlighet* som är föreställning om ett högre mål endast skulle se individen som ett medel för att uppnå detta högre mål, alltså att individen bara skulle vara ett medel för staten. Enligt Charles Taylor är Hegel kritisk mot den utilitaristiska idén att staten bara ska tjäna medborgarna men han är även kritisk emot det motsatta förhållandet alltså att individen bara skulle vara till för att tjäna staten.³⁷ För att återknyta till diskussionen om expressivismen så är den etiska substansen själva grundidén, en idé om ett högre värde, ett högre mål men detta mål föringar inte individen eftersom den även möjliggör autonomi. Denna autonomi är beroende av den etiska substansen. ”The right of individuals to their particularity is contained in the concrete ethical order, because it is in particularity that the social principle finds a visible outer manifestation.”³⁸ Samtidigt säger Hegel att den etiska substansen är den universella essensen av individerna, om individen existerar eller inte har ingen betydelse.³⁹ Problemet med Rousseaus allmänvilja var att den endast var till för att tjäna individerna det finns inget högre mål förutom allmänviljan själv. Detta menar Hegel att han löser genom det etiska systemet där viljan får en konkret innebörd. Under stadiet *moralitet* utför individen sina plikter utifrån sin subjektiva vilja. Under det etiska stadiet blir plikten en del av individens väsen genom vana, då har den subjektiva viljan

---

³⁴ Ibid. § 142.

³⁵ Charles Taylor *Hegel och det moderna samhället* s. 111.

³⁶ Ibid. S. 39.

³⁷ Ibid. S. 111.

³⁸ G, W, F *Philosophy of right* Hegel § 154.

³⁹ Ibid. § 145 addition.

blivit en objektiv universell vilja. ”In the spiritual disposition the opposition of the natural will and subjective will disappears, and the struggle of the subject ceases. To this extent habit belongs to ethics.”⁴⁰ *Sedlighet* är stadiet där den partikulära viljan har blivit totalt förenad med den universella viljan eller som Avineri uttrycker det. ”Sittlichkeit, ethical life, is defined by Hegel as the identification of the individual with the totality of his social life.”⁴¹ Det etiska hos individen kallar Hegel för dygd.⁴² I det etiska stadiet vet individen vad som är dygd, det är vetskapen om de plikter han är skyldig att utföra för samhället. Genom utförandet av dessa plikter skapas individens sociala identitet.

Det etiska systemet som realiserar idén om frihet delas in i tre steg, äktenskapet som sedan övergår till det civila samhället som i sin tur övergår till det tredje och sista steget vilket är staten som är förverkligandet av friheten. Detta system är ett frihetssystem där friheten blir mer och mer förverkligad. I detta system går det ena över till det andra i en dialektisk process som grundar sig på konflikten mellan det partikulära och det universella. Individen är en familjemedlem och en klassmedlem och får därmed sin identitet genom andra. De olika klasserna blir representerade i regeringen vilket är detsamma som den universella klassen. Sedan fungerar monarken som en symbol för staten alltså statens ansikte utåt och representerar därmed alla subjektiva viljor. Det är här utvecklingen från Rousseau görs, de olika stegen går jag nu in på och förklarar i detalj.

4.2 Familjen och det civila samhället

Precis som Rousseau ser Hegel äktenskapet som den mest grundläggande relationen i samhället, han ser det även som en etisk relation. Ett äktenskap blir först ett äktenskap genom en social ceremoni och ett skriftligt avtal, först då blir det legitimt.

*”Just as in the case of contract it is the explicit stipulation, which constitutes the true transference of property, so in the case of the ethical bond of marriage the public celebration of consent, and the corresponding recognition and acceptance of it by the family and the community, constitute its consummation and reality.”*⁴³

---

⁴⁰ Ibid. § 151 addition.

⁴¹ Se Shlomo Avineri *Hegel's theory of the modern state* s, 87.

⁴² G, W, F Hegel *Philosophy of right* § 150.

⁴³ G, W, F Hegel *Philosophy of right*, § 164..

Ett äktenskap får enligt Hegel inte ses som en ren medborgerlig formalitet utan måste erkännas som en etisk handling per definition. Hegel ger äktenskapet ett högt värde som institution. Det är enligt honom den viktigaste och mest elementära statliga institution som vi har. Individerna har här överskridit sin personlighet och genom sin kärlek och lojalitet till sin familj nått en högre nivå förnuftsmässigt.

*"Marriage or monogamy, rather is one of the principles on which the ethical life of a community depends most absolutely. Hence the institution of marriage is represented as one of the features of the divine or heroic founding of the state."*⁴⁴

Precis som Rousseau menar Hegel att Fadern är familjens överhuvud som ensam ska försörja familjen och barnen ses som potentiellt fria av Hegel. De olika individerna i en familj måste bli erkända som självständiga individer och därmed som en del av hela samhället, därför måste individerna inom en familj övergå till att vara en del utav samhällssfären. Familjen delas så småningom upp i flera olika familjer. Enheten som existerade i familjen bryts upp i det civila samhället, det sker en differentiering. Sedan blir individen kopplad till andra individer igen och därmed kan han eller hon endast få sina behov tillfredställda med hjälp av andra individer. Denna ömsesidiga intersubjektiva relation konstituerar det universella.⁴⁵

Enligt Hegel består samhället av tre element som återförenar det partikulära med det universella. Det är dels det ömsesidiga samarbetet individerna emellan, vilket innebär att jag både arbetar för att tillfredställa mina egna behov samtidigt som jag tillfredställer andras behov genom mitt arbete. För att detta ska vara möjligt krävs en rättsapparat som ser till att äganderätten efterföljs som en allmän rättighet och frihet, sedan krävs ett polisväsende och ett näringsliv som ser till att individernas olika intressen efterföljs.⁴⁶ Detta innebär dock inte att det blir rättvist fördelat för inom naturtillståndet råder orättvisa och denna orättvisa menar Hegel att samhället inte kan råda bot på. Samhället ökar istället orättvisorna genom att individerna har olika, begåvning, rikedomar och olika kvalité på utbildning.

---

⁴⁴ Ibid. § 167 note.

⁴⁵ Ibid. § 182.

⁴⁶ Ibid. § 188.

*"Nature is the element of inequality. Yet the objective right of particularity of spirit, contained in the idea itself, does not in the civic community supersede the inequality set up by nature. On the contrary, it produces inequality out of spirit and exalts it to an inequality of talents, wealth, and intellectual and moral education"*⁴⁷

Rousseau säger visserligen också att ett rent jämlikt samhälle är svårt att uppnå men Rousseau vill ändå återgå till naturtillståndet för att därefter bygga upp ett nytt samhälle baserat på jämlikhet och frihet. Detta tar som synes Hegel avstånd ifrån, förvisso har Hegel samma mål som Rousseau naturligtvis att frihet ska tillskaffas medborgarna genom trygghet införd av institutioner. Skillnaden är att Rousseau var för en radikal samhällsförändring, som sagt ville Rousseau ha en återgång till naturtillståndet för att därefter bygga ett nytt samhälle. Hegel däremot hade en negativ syn på naturtillståndet. Rousseau menade att en balans existerar i naturtillståndet därför att individens behov inte är större än att han själv kan tillfredställa dem. Därmed är han inte i behov av andra individer. Denna syn går Hegel klart emot.

*"It has been held that man as to want is free in a so-called state of nature, in which he has only the so-called simple wants of nature, requiring for their satisfaction merely the means furnished directly and at random by nature."*⁴⁸

Tvärtom menar Hegel att naturtillståndet kännetecknas av slaveri och frihet existerar inte.

*"Hence, a state of nature is a state of savagery and slavery. Freedom is nowhere to be found except in the return of spirit and thought to itself, a process by which it distinguishes itself from the natural and turns back upon it."*⁴⁹

Den första basen i det etiska systemet är som vi redan sett familjen. För att försörja hela samhällskroppen delas samhället upp i olika klasser eller stånd, dessa är den andra basen för det etiska systemet. De olika klasserna fungerar som motpoler och bildar tillsammans en enhet. Dessutom är det just som medlem av en klass som individen blir erkänd av andra i samhället och får en identitet. Som tidigare nämnt kännetecknas den etiska akten av vana, d. v. s. individen funderar inte längre över moraliska frågor utan han vet redan. Individen vet genom sin klasstillhörighet sin roll i samhället och har således på detta sätt gjort en etisk observation där han redan är medveten om sin roll i samhället och vad som är rätt och fel. Det moraliska självreflekterandet har härmed upphört och en högre självmedvetenhet har

---

⁴⁷ Ibid. § 199 note.

⁴⁸ Ibid. § 194 note.

⁴⁹ Ibid. § 194 note.

åstadkommit. Detta är nödvändigt för att undvika den godtyckliga och abstrakta formen som viljan har hos individen i stadiet *moralitet*. Genom lagstiftning går den abstrakta rätten över till en positiv rätt individens vilja har här fått en objektiv universell status.

”What is in essence right becomes in its objective concrete existence constituted, that is, made definite for consciousness through thought. It, having right and validity, is so recognized, and becomes law. Right in this characterization of it is positive right in general.”⁵⁰

Rätt blir alltså lag genom tankeprocessen. Min vilja blir nu konkretiserad i en lag därmed blir det en positiv rätt. Tack vare att jag har lagen på min sida blir ett brott mot mig inte endast ett brott mot mig som person utan även ett brott mot hela samhället, precis som i Rousseaus filosofi. I detta citat kan man tydligt höra ekot från Rousseau.

”In the civic community property and personality have a legal recognition and validity. Hence, crime is injury done not merely to an infinite subject, but to a universal fact, which has firm and sure reality here occurs, therefore, the view that crime is a menace to society.”⁵¹

Det är här rättsväsendet och Polisen kommer in vars roll naturligtvis är att skydda individerna och se efter deras intressen men också att skydda staten och se efter dess intressen.⁵²

Näringslivets roll i det hela är att se efter medborgarnas intressen, är du en del av samhället är du också en del av näringslivet. Detta innebär naturligtvis en trygghet för individen men det är också någonting som är grundläggande för hela den gemensamma välfärden. Familjen är den första basen för det etiska systemet, näringslivet som baseras på det civila samhället är den andra. Familjen för samman det partikulära och det universella, i det civila samhället bryts denna enhet som sagt till en ren individualism och en abstrakt rättslig universalitet. Det partikulära återförenas sedan med det universella genom näringslivet där individen nu genom klasstillhörighet får sina behov tillgodosedda.⁵³ Det är först här som individen får en klar social identitet när individen har gjort denna etiska observation övergår samhället till stat.

5. HEGEL OM STATEN:

---

⁵⁰ Ibid. § 211.

⁵¹ Ibid. § 218.

⁵² Ibid. § 249.

⁵³ Ibid. § 255.

Staten fungerar naturligtvis som grunden för både familjen och det civila samhället. Hegel menar att det är staden och landet som tillsammans konstituerar staten. Staden kännetecknas av det diversifierade civila samhället och landet kännetecknar det etiska förhållandet mellan det partikulära och det universella i familjen. Staten är grunden för båda.⁵⁴ Staten är således idén om frihet i konkret form. ”The state is the realized ethical idea or ethical spirit. It is the will which manifests itself, makes itself clear and visible, substantiates itself”⁵⁵ Det är genom staten som idén om frihet blir fullt realiserad. Det är här som världsanden förverkligar sig själv och detta är mänsklighetens mål att förverkliga den universella världsanden och staten är medlet för att genomföra detta.

*”The state is the spirit, which abides in the world and there realizes itself consciously; while in nature it is realized only as the other of itself or the sleeping spirit. Only when it is present in consciousness, knowing itself as an existing object, is it the state. In thinking of freedom we must not take our departure from individuality or the individual’s self-consciousness, but from the essence of self-consciousness”.*⁵⁶

Målet med staten är att individen ska ha så stor frihet som möjligt att genomföra sina partikulära intressen samtidigt som den gemensamma välfärden upprätthålls. ”The essence of the modern state binds together the universal and the full freedom of particularity, including the welfare of individuals.”⁵⁷ Det är på detta sätt eftersom staten är kombinationen av det etiska universella förhållandet som existerar inom familjen med det partikulära, diversifierade samhället. På detta sätt konstituerar staten en högre form av rationell vilja än familjen och samhället eftersom den är syntesen av dessa två element. På detta vis är staten slutpunkten i det etiska systemet men samtidigt dess början eftersom det är ett cirkulärt förhållande.

Hegel menar att staten kan delas upp i tre delar eller tre funktioner kan man kalla det. Det är den lagstiftande makten som etablerar de universella lagarna, den exekutiva makten som ser till att lagarna efterföljs samt monarken som har sista ordet och som är statens ansikte utåt eller staten personifierad. Hegel förespråkar därmed en konstitutionell monarki.⁵⁸

5.2 Den verkställande och den lagstiftande makten

---

⁵⁴ Ibid. § 256.

⁵⁵ Ibid. § 257.

⁵⁶ Ibid. § 258 addition.

⁵⁷ Ibid. § 260 addition.

⁵⁸ Ibid. s, 157.

Den verkställande makten består av domstolarna och polisväsendet. Det är de som ser till att de universella lagarna efterföljs i det civila samhället. Därmed sysslar de inte med det universella eftersom det inte handlar om statens angelägenheter utan om enskilda individer i det civila samhället. Representanterna för den verkställande makten har underordnade, exempelvis poliser men även rådgivare och dessa två möts i samtal med monarken.⁵⁹ De individer som har arbeten i myndigheter är de som tillhör medelklassen och enligt Hegel fungerar den verkställande makten som ett objektiva organ som medlar mellan individen och staten. Den verkställande makten är länken mellan individerna och staten.

*”The public service requires the sacrifice of independent self-satisfaction at one’s pleasure, and grants the right of finding satisfaction in the performance of duty, but nowhere else. Here is found the conjunction of universal and particular interests, a union which constitutes the conception and the internal stability of the state.”*⁶⁰

Som sagt arbetar den lagstiftande makten endast med det som är universellt medan den verkställande makten sysslar med enskilda fall men naturligtvis på basis av lagar. På detta sätt är den verkställande och den lagstiftande makten sammanlänkade. Den lagstiftande makten består av representanter från de olika klasserna men i den lagstiftande processen är även den verkställande makten och monarken med. Den verkställande makten fungerar som rådgivare medan monarken har sista ordet. På detta vis är de olika instanserna sammanlänkade.⁶¹ Eftersom representanter från de olika klasserna är representerade i den lagstiftande makten innebär det att det partikulära och universella har blivit sammankopplat, cirkeln har här slutits igen. Hegel menar att kunskapen om det universella är någonting som endast statstjänstemän har. ”General well-being does not therefore depend upon the particular insight of the classes, but is rather the achievement of the official deputies.”⁶² Denna åsikt återspeglas i hans syn på yttrandefrihet. Hegel menar att inom yttrandefriheten finns det universella representerat. Detta är det positiva men samtidigt finns det partikulära som går emot det universella representerat. Yttrandefriheten ska således vara en grund för samhället men inte för staten för i staten ska endast de som har kunskap om det universella föra sin talan, inte gemene man. ”Public opinion deserves, therefore, to be esteemed and despised; to be despised in its concrete consciousness and expression, to be esteemed in its essential basis.”⁶³

---

⁵⁹ Ibid. § 289.

⁶⁰ Ibid. § 294 note.

⁶¹ Ibid. § 300.

⁶² Ibid. § 301 note.

⁶³ Ibid. § 318.

Detta har också sin grund hos Rousseau, för den stora massan kan inte åstadkomma något så komplicerat som ett lagsystem. Klasserna är länken mellan individerna i samhället och staten, alltså länken mellan det civila samhället och staten precis som den verkställande makten.

”This position of the classes has in common with the organized executive, a mediatorial function.”⁶⁴ Det etiska systemet baseras på medlande, alltså samarbete mellan olika instanser i staten, en medborgare är alltid en medlem av någon klass. ”The concrete state is the whole, articulated into its particular circles, and the member of the state is the member of a circle or class. Only his objective character can be recognized in the state.”⁶⁵

Här dock skiljer han sig från Rousseau i den meningen att Rousseau menade att varje medborgare ska rösta för sig själv och inte utifrån den klass man tillhör. Detta är skillnaden mellan stadiet *moralitet* och *sedlighet*. Den klassen som just är den lagstiftande makten kallar Hegel för den universella klassen. Dessa består av en elit av delegater som besitter tillräcklig kompetens för att sköta statens affärer. Denna universella klass består av representanter från olika klasser och varje klass i sig väljer representanter.⁶⁶ Representanterna från de olika klasserna bidrar var och en för sig med kunskap, råd och bedömningar.

*”The classes are not the sole investigators of the affairs of state and sole judges of the general interest. Rather do they form merely an addition. Their distinctive trait is that, as they represent the members of the civic community who have no share in the government, it is through their co-operating knowledge, counsel, and judgement that the element of formal freedom attains its right.”*⁶⁷

Extern suveränitet är nödvändig för att säkerställa individernas suveränitet. Staten ska därmed ses som en individ, en enhet. För att en stat ska kunna bli erkänd som en självständig enhet kan i extrema situationer krig vara nödvändigt. Hegel menar alltså att krig kan vara etiskt sett legitimt, till exempel för att stärka enigheten inom staten.⁶⁸ I likhet med Rousseau menar Hegel att individen ska offra sig för staten men de som ska offra sig för staten i krig är inte den vanliga medborgaren utan precis som Hegel brukar göra utnämner han en speciell klass som ska sköta detta.

*”This proceeding is due to the same necessity by which each of the other particular elements, interests, or affairs, has a separate place, as in marriage, the industrial class, the business class, and the political class.”*⁶⁹

---

⁶⁴ Ibid. § 302.

⁶⁵ Ibid. § 308 note.

⁶⁶ Ibid. § 311.

⁶⁷ Ibid. § 314.

⁶⁸ Ibid. § 324 note.

⁶⁹ Ibid. § 326 note.

Den som mer specifikt ger staten extern suveränitet är monarken, detta för oss över till den konstitutionella monarkin.

5.1 Den konstitutionella monarkin

Hegel är alltså för monarki. Monarken fungerar nämligen som staten personifierad den universella viljan blir personifierad genom monarken och utifrån honom ska alla partikulära viljor vara garanterade. Monarken är med andra ord syntesen av alla partikulära viljor. Enligt Hegel väljs inte monarken utan ärver sin titel. Monarkens roll består till stor del mest av att vara statens ansikte utåt. Hegel förkastar både idén om att välja monarken och att monarken ska vara statschef. Detta är en tydlig kontrast mot Rousseaus idé om allmänviljan som baseras på ett kontrakt mellan alla i staten och att styrelseformen helst ska ske genom ett republikanskt styre eller som han kallar det aristokratiskt styre där några folkvalda styr.⁷⁰ Enligt Hegel har monarken tre funktioner.

”(1) The universality of the constitution and the laws; (2) counsel, or reference of the particular to the universal; and (3) the final decision, or the self-determination, into which all else returns and from which it receives the beginning of its actuality.”⁷¹

Enligt Hegel är staten en helhet, en totalitet där individen och staten går ihop och som sagt står monarken för denna individualitet. Han är syntesen av den subjektiva viljan och den universella viljan och är därmed staten personifierad.⁷² Det kan tyckas att individens självständighet inte blir erkänd därför att monarken står över individen men enligt Hegel behövs monarken för att säkerställa individens frihet och självständighet. Monarken ger staten självständighet och suveränitet. Detta är viktigt för om inte staten är suverän gentemot andra stater är inte heller individerna i staten suveräna. Således behövs den externa suveräniteten för att den interna suveräniteten ska försäkras.

”The people apart from their monarch, and the common membership necessarily and directly associated with him, is a formless mass. It is no longer a state. In it occur none of the characteristic features of an equipped whole, such as sovereignty, government, law-courts, magistrates, professions, etc., etc.”⁷³

---

⁷⁰ Se G, W, F Hegel *Philosophy of right*, § 281.

⁷¹ Se G, W, F Hegel *Philosophy of right*, § 275

⁷² Ibid. § 279 note.

⁷³ Ibid. § 279 note.

Regeringen framför sina förslag och förklarar sin hållning till förslaget och varför det kommer med det o.s.v. sedan är det upp till monarken att godkänna det. Det är också den folkvalda regeringens ansvar att se till att monarken inte missbrukar sin makt. ”The peculiar majesty of the monarch, as the final deciding subjectivity, is exalted above all responsibility for the acts of government.”⁷⁴ I det tredje och sista steget representerar monarken det absolut universella. Detta innebär att det ömsesidiga förhållandet har nått sin kulmen och monarkens såväl som individernas rättigheter är erkända. Föreställningen om statskonstitutionen är härmed fulländad därmed är också friheten som idé fullständigt realiserad.

”Thus, public freedom and hereditary succession are mutual guarantees, and are absolutely connected. Public liberty is the rational constitution, and hereditary succession of the princely function lies, as has been shown, in the conception of the constitution.”⁷⁵

6. Hegels utbyggnad av Rousseaus politiska modell i ljuset av den franska revolutionen

Den franska revolutionen var den i särklass mest viktiga politiska händelse i Hegels liv och detta formade naturligtvis hans tankar kring upplysningen och därmed hans egen politiska filosofi. Charles Taylor menar att upplysningen hade en oändlig tro på förnuftets förmåga att skapa lycka åt mänskligheten. Denna utilitaristiska tro gick Hegel emot därför att den endast såg till de ytliga begärens som människan har och därmed inte kunde vara ett förverkligande av förnuftet.⁷⁶ Utilitarismen följde principen om största möjliga lycka för alla och den gick efter naturlagen att tillfredställandet utav våra behov var vägen mot lycka.

”Enligt den utilitaristiska traditionen är det till slut vissa naturliga fakta om oss själva, våra begär och aversioner, som spelar en avgörande roll när vi beslutar oss för vad vi bör göra. Kants mål var att göra sig helt fri från denna tillit till naturen och härleda förpliktelsens innehåll enbart ur viljan.”⁷⁷

---

⁷⁴ Ibid. § 284.

⁷⁵ Ibid. § 286.

⁷⁶ Se Charles Taylor *Hegel och det moderna samhället* s. 131.

⁷⁷ Ibid. S. 99.

Allmänviljan var enligt Hegel ytterligare en utveckling av förnuftet utifrån Kants kategoriska imperativ. Det var ett försök att uppnå ett förverkligande av förnuftet. Den tillskillnad från utilitarismen ville ta vara på det som är det bästa för allmänheten istället för att tillfredsställa våra egna ytliga begär ska vi rikta viljan mot ett högre mål. Denna vilja var tillskillnad från utilitarismen mer rationell. Men även den som resulterade i den franska revolutionen var tom på innehåll, den saknade också idén om det goda. Det skräckvälde som den franska revolutionen gav upphov till måste ses mot bakgrunden av upplysningens otillräcklighet enligt Taylor. ”Enligt Hegel måste det jakobinska skräckväldets katastrof överdrifterna i en revolution på avvägar, förstås mot bakgrund av upplysningens grundläggande otillräcklighet.”⁷⁸ Den var på det sättet ändlig men var hursomhelst enligt Hegel det mest långtgående försöket att förverkliga det mänskliga förnuftet i historien men detta medförde katastrofala konsekvenser. Den franska revolutionen såg Hegel som något specifikt för strävan efter absolut frihet. Målet var ett samhälle med obegränsad frihet fritt från auktoritära institutioner. Enligt Taylor anser Hegel att denna absoluta frihet var tom på innehåll och därmed destruktiv, revolutionen kan inte bygga upp ett nytt samhälle⁷⁹.

Allmänviljan kräver totalt deltagande och detta är omöjligt enligt Hegel. Resultatet blir alltid att en grupp tar makten och därmed föds terrorn, eftersom denna grupp måste slå ner all opinion p.g.a. att allmänviljan inte får delas. På detta sätt föddes den franska revolutionen enligt Hegel.⁸⁰ Med detta som grund utvecklade Hegel sin filosofi utifrån Rousseaus allmänvilja. Skillnaden är att Hegels frihetsbegrepp baseras på en konstituerad och institutionaliserad form av vilja. Där det enligt honom själv inte finns utrymme för godtycklighet och därmed inte heller för revolutionära händelser. Hegel går därmed i polemik mot Rousseaus kontraktsteori och formar sin egen statsteori enligt Avineri. ”It is in this sense that Hegel views his own idea of the state, especially as expressed in § 258, as transcending the political philosophies of both revolution and restoration.”⁸¹

Hegel menade att absolut frihet var detsamma som negativ frihet som har sitt ursprung ur en abstrakt idé vilket han menade att allmänviljan var. Viljan har en negativ sida, den är ett medel för att abstrahera den konkreta världen som jag som person befinner mig i och därmed blir min vilja negativ. Utifrån detta härstammar den negativa friheten. Om denna vilja blir

---

⁷⁸ Ibid. S, 130.

⁷⁹ Ibid. S, 133.

⁸⁰ Se G, W, F Hegel *Philosophy of right* § 258.

⁸¹ Se Shlomo Avineri *Hegel's theory of the modern states*, 184.

aktualiserad slutar det i fanatism, eftersom den faktiskt negerar det som existerar, till exempel statliga institutioner vilket inträffade under franska revolutionen.

*"Fanaticism wills an abstraction and not an articulate association. It finds all distinctions antagonistic to its indefiniteness, and supersedes them. Hence in the French Revolution the people abolished the institutions which they themselves had set up, since every institution is inimical to the abstract self-consciousness of equality."*⁸²

6.1 Hegels kritik av Rousseaus allmänvilja och utvecklingen av det differentierade samhället

En viktig distinktion mellan Hegel och Rousseau är som sagt att Hegel förkastar Rousseaus kontraktsteori, d. v. s. att staten skulle baseras på ett kontrakt. Enligt Hegel föds individen som medborgare i en stat. "It is false to say that it rests with the arbitrary will of all to establish a state; rather is it absolutely necessary for every one to be in a state."⁸³ Enligt Hegel har ett kontrakt två olika viljor. Dels är det den gemensamma viljan mellan de olika parterna men sedan är det den individuella viljan, om den individuella viljan sammanfaller med den gemensamma viljan i kontraktet är rent godtyckligt. Den individuella viljan har här inte ännu gått ihop med den universella viljan eftersom vi fortfarande befinner oss i ett stadium av *moralitet*. Därmed är denna gemensamma vilja som parterna delar endast relativt universell eftersom den individuella viljan inte har nått en fullständig universell status. Därmed kan inte den individuella viljan vara helt underordnad den gemensamma viljan för den är inte fullständigt utvecklad ännu. Således är alla kontrakt endast baserade på en relativt universell vilja och därför är Hegel emot att samhället ska ha ett kontrakt som bas.

*"When persons are viewed as direct and incomplete, their wills are still particular, however identical they may be implicitly, and however much they may, in contract, be subordinated to the common will. So long as they are direct and incomplete, it is a matter of accident whether their particular wills accord with the general will, which has existence only by means of them. When the particular will is actually different from the universal, it is led by caprice, random insight and desire, and is opposed to general right."*⁸⁴

Hegel menar att kontraktet är en ostabil konstruktion och på samhällsnivå kan det ge katastrofala konsekvenser i form utav absolut terror vilket vi redan har sett. Hegel menar att

---

⁸² Se G, W, F Hegel *philosophy of right* §5.

⁸³ Ibid. § 75 addition.

⁸⁴ Ibid. § 81.

det existerar en obalans här mellan den partikulära viljan och den gemensamma viljan, vilket ger risken att den idé som kontraktet baseras på kan gå emot det som Hegel kallar abstrakt rätt. Därmed är den gemensamma viljan fortfarande exponerad för illegitima aktioner.

Det som förenar Hegel och Rousseau är strävan efter jämlikhet genom erkännande av andra individer i samhället. Individens vilja kan endast nå sin fulla potential genom en intersubjektiv relation till andra individers viljor. Dock skiljer sig deras två olika modeller åt vilket vi redan sett. Hursomhelst är individuellt erkännande genom integrering i samhället som universell bas för jämlikhet både hos Hegel och hos Rousseau ett faktum. Detta plus att samhället ska skydda medborgarna genom lagar och institutioner (socialization) menar Ripstein.⁸⁵ Hegel kritiserar som sagt Rousseaus allmänvilja genom att påstå att den inte innehåller någonting konkret utan endast är en relativt universell vilja. Det är således inte en fullt rationell vilja, utan endast en gemensam nämnare av alla individers viljor. Detta är inte den universella viljan som Hegel förespråkar.

”This principle of Rousseau is will. But he conceives of the will only in the limited form of the individual will, as did also Fichte afterwards, and regards the universal will not as that absolutely reasonable will, but only as the common will, proceeding out of the individual will as conscious. Thus the union of individuals in a state becomes a contract, which is based upon caprice, opinion, and optional, explicit consent.”⁸⁶

Det kan tyckas att Hegel inte uppmärksammar skillnaden mellan ”allas vilja” och ”allmänviljan” men Hegel menar snarare att allmänviljan inte var tillräckligt universell, inte tillräckligt rationell. Sjöstrand är av en annan åsikt, han menar att Hegel missuppfattar Rousseaus allmänvilja. Det finns enligt Sjöstrand fyra argument som Hegel har mot Rousseaus allmänvilja. De olika argumenten går egentligen ihop med varandra men hursomhelst delar Sjöstrand upp det i fyra argument vilka är... ”sällskapskontraktet är bräckligt”, ”varje individ har rätt att tala för alla”, ”Den politiska maktutövningens illegitimitet” samt ”Rousseaus krav på direkt demokrati leder till anarki”. Enligt Sjöstrand menar Hegel att sällskapskontraktet är bräckligt eftersom Rousseau försökte överföra den naturliga oberoende friheten som individen har i naturtillståndet till samhällstillståndet. Detta gör allmänviljan godtycklig.⁸⁷ Han anser här att Hegels kritik är orättvis eftersom Rousseaus sällskapskontrakt har de idealen som inbegrips i begreppet *sedlighet*. Den individualistiska tolkningen som

---

⁸⁵ Se Arthur Ripstein ”Universal and general wills: Hegel and Rousseau” s, 447.

⁸⁶ Se G, W, F Hegel *Philosophy of right* § 258.

⁸⁷ Se Björn Sjöstrand ”Absolut frihet och terror: Hegel om Rousseau som terrorns andlige fader”, s, 13-14.

Hegel har av allmänviljan är felaktig menar Sjöstrand därmed blir argumentationen bristfällig.⁸⁸ Det andra argumentet att individen kan tala för alla, alltså att individen tar sig anspråk att veta vad som är bäst för allmänheten innebär att allmänviljan på det viset bara blir en samling av individuella viljor som inte kan gå ihop i en enhet. För om jag erkänner någon annans idé om vad det bästa för gemenskapen är innebär det att jag överger min egen idé om allmänviljan, detta är Hegels andra argument enligt Sjöstrand.⁸⁹ Här invänder Sjöstrand återigen mot Hegels kritik och menar att Rousseau inte alls hävdade att allmänviljan kan uttolkas utifrån den enskilde individen för att den enskilde individen kan ha fel om allmänviljan.⁹⁰ Den absoluta friheten är därmed inte synonymt med allmänviljan eftersom den inte tillåter individen att tala för alla andra. Det tredje argumentet utgår ifrån att Rousseaus allmänvilja skapar illegitim maktutövning eftersom en enskild grupp kommer ta allmänviljan i anspråk. Spänningen mellan den verkställande makten och den lagstiftande makten gör att fraktionsstrider uppstår och den segrande gruppen gör anspråk på allmänviljan. Detta blir illegitimt eftersom den grupp som segrat endast kan representera sig själv. (Det är precis på detta sätt som Hegel förklarar kontraktets otillräcklighet när han diskuterar kontrakt i Rättsfilosofin). Återigen menar Sjöstrand att Hegels kritik inte ger en rättvis bild av Rousseau, för att genom omröstning inser de grupperingar som förlorat att de haft fel angående allmänviljan därmed uppstår inga fraktionsstrider. Dessutom menar Sjöstrand fungerar den verkställande makten endast som ett lydigt redskap för suveränen och är således helt beroende av den lagstiftande maktens godkännande.⁹¹ Det fjärde argumentet Hegel har mot Rousseau är enligt Sjöstrand att Rousseaus krav på direkt demokrati leder till anarki. Här tar Sjöstrand upp att Hegel förespråkar ett klassamhälle där varje individ får sin frihet genom en social identitet. Detta innebär enligt Sjöstrand att Hegel förkastar direkt demokrati som en absurd idé eftersom endast en specifik grupp ska besluta om statens angelägenheter för att upprätthålla ett differentierat samhälle. Fientligheten mot det differentierade samhället skapade den absoluta friheten i form av direkt demokrati, således uppstår anarki. Detta beror på individens ovilja att identifiera sig med en specifik grupp. Sjöstrand hävdar även här att Hegels argument inte håller eftersom denna syn att direkt demokrati leder till anarki inte går ihop med Rousseaus syn på frihet.⁹²

---

⁸⁸ Ibid. S, 15.

⁸⁹ Ibid. S, 16.

⁹⁰ Ibid. S, 16.

⁹¹ Ibid. S, 19.

⁹² Ibid. S 21.

Ripstein tar i sin artikel i princip upp samma argument som Sjöstrand tar upp. Fast han gör ett förtydligande då han menar att enligt Hegel förnekas både den partikulära viljan och den universella viljan eftersom den subjektiva viljan förnekas genom allmänviljan som endast är ett godtyckligt majoritetsbeslut enligt Hegel. Därmed förnekas också den universella viljan eftersom enligt Hegel hör dessa ihop. ”The problem grows out of Rousseau’s approach to accomodating both subjective particularity and a shared content. In the end, the general will must reject both as threatening.”⁹³ Ripstein kommer till en annan slutsats och tar här ställning för Hegel och menar att hans kritik är legitim eftersom förnekandet av den individuella viljan leder till terror. Ripstein menar därmed att Hegel på goda grunder förkastar Rousseaus distinktion mellan ”allas vilja” och ”allmänviljan”.

”We can now see Hegel has good reason to reject Rousseau’s distinction. The latter’s insistence that each citizen finds himself only in his fellow citizens makes so findig himself exhaustive. As a result, any residuum of individuality is a denial of citizenship, and so of itself. The reign of terror must follow from the denial of particularity.”⁹⁴

Det intressanta här är att Rousseau ville undvika att detta skulle ske, därför var han emot partier och därför ville han inte ha grupperingar i samhället. Hegel har en totalt motsatt analys här och menar att det är just homogeniseringen i Rousseaus samhällsmodell det vill säga bristen på grupperingar som gör viljan tom och godtycklig. Hegels statsmodell däremot är inte godtycklig eftersom medborgarskapet baseras på klasstillhörighet. Detta diversifierade samhälle kan inte baseras på godtycklighet eftersom den inte kräver ett godkännande utan istället på förnuftsmässiga grunder kan vi förstå varför ett diversifierat samhälle är nödvändigt ur ett historiskt perspektiv enligt Ripstein.

The novel part of Hegel’s solution focuses on necessary historical development. Hegel supposes that the only way we can see the state as the realization of freedom is to see the history leading up to it as a sort of bildungsroman of spirit’s false starts on the road to freedom.”⁹⁵

Ripstein menar att Hegel har en idé bakom sin statsmodell och detta är idén om frihet som realiserar genom det etiska systemet. Detta innebär förverkligandet av det mänskliga förnuftet medan han kritiserar Rousseau för att hans statsmodell inte har något specifikt innehåll,

---

⁹³ Ibid. s, 454.

⁹⁴ Ibid. s, 454

⁹⁵ Ibid. s, 456.

allmänviljan är godtycklig. Hegels kritik mot Rousseau utgår alltså ifrån att Rousseau saknar *sedlighet* alltså saknar en etisk substans i sin statsmodell. Rousseaus allmänvilja innebar absolut frihet vilket slutade i terror enligt Hegel. Inom allmänviljan får det inte existera några fraktioner, allmänviljan är odelbar enligt Rousseau. Därför betonade Hegel nödvändigheten av ett differentierat samhälle snarare där samhället representeras av klasser istället för av medborgarna direkt. I och med detta eliminerar Hegel den absoluta friheten, vilket Taylor här uppmärksammar.

”Den absoluta frihetens krav utesluter därför varje differentiering av samhället i stånd, det vill säga olika sociala grupper som identifieras genom sitt sätt att leva och försörja sig och som har olika relationer till samhällets styrelse.”⁹⁶

Med tanke på att Rousseau ville ha allmänviljan intakt och ville ha en så pass direkt form av demokrati som möjligt samt att individen ska rösta utifrån sig själv och inte utifrån sin klasstillhörighet anser jag att detta är en väldigt viktig distinktion mellan Rousseau och Hegel. Samtidigt förespråkar Rousseau att en stat, speciellt om den är stor ska ha flera mellanliggande händer för att avståndet mellan medborgarna och monarken inte ska bli alltför stor. Denna idé tog Hegel uppenbarligen till sig. Visserligen verkar det som att Rousseaus samhällskontrakt ändå liknar Hegels begrepp *sedlighet* och visst har de olika begreppen en gemensam grund. Däremot skiljer sig Hegel från Rousseau på det viset att viljan ska förverkliga sig själv genom de statliga institutionerna. Den ska inte baseras på den enskilda individens idé om vad allmänviljan är vilket den gör i Rousseaus fall eftersom varje individ ändå ska rösta utifrån sig själv. Tvärtom ska den baseras på ett fast innehåll det vill säga idén om frihet konstituerad genom staten. Här blir Hegels utveckling av Rousseaus allmänvilja tydlig Patrick Riley sammanfattar detta på ett bra sätt.

”Hegel, then, resembles some of his predecessors in wanting to retain the will but to give it a content other than itself. His solution to this problem lies in seeing reason and freedom not simply in the mind and will of one person but in the ethical institutions that actually exist in history.”⁹⁷

Detta märks också tydligt i Hegels idé om frihet. Den etiska substansen ska stå som grund, för utan den kan inte *moralitet* existera heller. ”Neither right nor morality can exist

---

⁹⁶ Se Charles Taylor *Hegel och det moderna samhället* s, 138.

⁹⁷ Se Patrick Riley *Will and political legitimacy* s, 169.

independently, but must have the ethical as its pillar and support.”⁹⁸ Hegels stat har den subjektiva viljan som grund dock kan inte denna vilja realiseras utan statliga institutioner. Allmänviljan kräver absolut deltagande från alla. Detta står i motsats till Hegels representativa system därför att Hegels system bygger som sagt på en mångfald av representativa institutioner i form utav olika stånd eller klasser. De olika klasserna har i Hegels stat olika uppgiftsområden detta ger upphov till det differentierade samhället. Detta är bilden av det traditionella samhället, detta i kombination med en fri marknadsekonomi där individen kan utvecklas och så att säga klättra i hierarkin är essensen av Hegels samhällsmodell. Vissa menar att Hegel tar ett steg tillbaka och förespråkar det gamla ståndssamhället där individen tillhör en klass och kommer att tillhöra denna klass livet ut. Hegel menar naturligtvis att man föds in i en klasstillhörighet men att detta klasssystem inte är statiskt, således behöver du inte dö som arbetare bara för att du råkade tillhöra den klassen.

”A class is a particularity which has become objective, and the foregoing are the general divisions in accordance with the conception. Yet capacity, birth, and other circumstances have their influence in determining to what class an individual shall belong. But the final and essential factor in the case is subjective opinion and private freedom of choice.”⁹⁹

Att vi nu uppnått detta differentierade samhälle med olika klasser, alltså staten som världsandens förverkligande är inte historiens slut eller att samhällsutvecklingen har nått sitt slutmål. Det innebär bara att medlen för att skapa rättvisa, jämlikhet och frihet är färdiga i sin konstitution men denna stat med det fria marknadssamhället som motor är en dynamisk stat. Vilket Ripstein exempelvis uppmärksammar.

” (...) the sense in which Hegel supposed history to have come to an end (and in which he supposes we too must suppose it to) is not that existing institutions and practices are in their final form. It is rather that history is conceptually complete: We have the conceptual resources to understand the relation of freedom, equality, and social differentiation.”¹⁰⁰

7. Avslutande diskussion

---

⁹⁸ Se G, W, F Hegel *Philosophy of right* § 141 addition.

⁹⁹ Ibid. S, 107.

¹⁰⁰ Se Arthur Ripstein ”Universal and general wills: Hegel and Rousseau” s, 457.

Denna uppsats har varit ett försök att klargöra Hegels politiska tankeutveckling utifrån Rousseaus allmänvilja. Det är tydligt hur Hegel bygger sin politiska filosofi utifrån Rousseau. Hegel såg den franska revolutionen som det mest långtgående försöket att etablera förnuftet i mänsklighetens historia och denna revolution menade Hegel hade Rousseaus allmänvilja som bakgrund. Utifrån detta byggde Hegel sin politiska modell. Både Rousseau och Hegel hade den fria viljan som grund för deras respektive filosofier och individens idé om frihet utvecklas i och med att förnuftet utvecklas. Viljan och medvetandeprocessen hör ihop och utvecklas på ett dialektiskt sätt. På detta sätt utvecklas således idén om frihet från den naturliga friheten till den moraliska och sedan i Hegels fall till det etiska systemet.

Denna utveckling kan endast förstås med upplysningstanken om förnuftet som vägledare för mänskligheten som bakgrund. Historien har enligt Hegel en mening och mänsklighetens frihet blir mer och mer realiserad under historiens gång tack vare att viljan och förnuftet utvecklas. Således var kants kategoriska imperativ och Rousseaus allmänvilja baserade på en högre form utav frihet och förnuft än den utilitaristiska idé traditionen. Hegel bygger sedan vidare sin politiska modell från Rousseau. Hegels kritik går ut på att Rousseaus allmänvilja saknade innehåll och därmed blev godtycklig. Det finns ingen motsvarighet till *sedlighet* menar Hegel utan Rousseaus allmänvilja kommer inte längre än till stadiet *moralitet* i Hegels filosofi. Hegels politiska modell grundar sig ändå på den subjektiva viljan hos individen och tar här till sig Rousseaus idé om att viljan är grunden för statsbygget.

Hos Rousseau går individen i förbund med det allmänna genom ett samhällskontrakt. Hos Hegel måste den universella viljan realiseras genom den subjektiva viljan, det partikulära blir således en del av det universella. Både Hegel och Rousseau belyser det ömsesidiga behovet människor emellan. Däremot anser inte Hegel att samhället ska grundas på ett kontrakt utan man föds som en medborgare i staten. I det civila samhället får medborgarna i Hegels stat möjlighet att tillgodose sina egna behov och detta sker genom medling. Varje medborgare tillhör en klass eller ett stånd och individen i fråga måste medla genom representanterna för den klass han tillhör. Detta medlande realiserar friheten genom att viljan utvecklas och får en rationell form genom detta medlande. Klasserna är den andra basen i samhället som i sin tur har sin bas i näringslivet. De olika klasserna är i sin tur representerade i regeringen som tillsammans bildar den universella klassen. Det är den universella klassen som stiftar lagarna men det är monarken som har sista ordet, monarken är således statens ansikte utåt. Detta skiljer sig från Rousseau därför att hos Rousseau finns inte samma hierarkiska modell. Dessutom förkastar Rousseau mer eller mindre monarkier och menar att korruption och

despotism är svårt att undgå i en monarki. Rousseau vill genom samhällskontraktet skapa jämlikhet. Visserligen hävdar Rousseau också att olika klasser måste finnas och att på det viset är jämlikhet ouppnåeligt. Till skillnad från Hegel är Rousseau positiv för Direkt demokrati och anser att varje individ ska rösta utifrån sig själv inte som Hegel vill utifrån den klass man tillhör. Hegel är kritisk mot Rousseaus allmänvilja därför att den inte har något egentligt innehåll och därmed grundar sig enbart på folkets godtyckliga subjektiva viljor, därmed är den inte universell. Rousseau bar därmed skulden för den franska revolutionen. Ripstein tar i sin artikel till sig av den här kritiken och tar parti för Hegel. Sjöstrand är av en annan åsikt och menar att Hegels kritik inte är rättvis. Sjöstrand har visserligen en poäng när han menar att allmänviljans ideal står nära de ideal som finns i Hegels begrepp *sedlighet*. För idén om tillhörande ett större sammanhang att individen är del av en gemenskap och får sin identifikation genom detta finns både hos Rousseau och hos Hegel. Men Hegel förklarar utförligt samhällskontraktets otillräcklighet och skillnaden mellan begreppet *sedlighet* och allmänviljan blir därmed tydlig. Därför anser jag att den kritiken mot Hegel inte är riktigt rättvis. Däremot skriver Rousseau explicit i samhällsfördraget att allmänviljan inte ska vara föremål för privata intressen för om allmänviljan endast skulle bestämmas av en viss grupp skulle det längre inte vara en allmänvilja enligt Rousseau. Hegel menar Ändå att detta blir resultatet av allmänviljan i praktiken. Sjöstrand visar i sin artikel hur den franska revolutionen har andra ideologiska rötter än allmänviljan. Detta må vara sant men det går inte att bortse från det faktum att Rousseau var en samhällskritiker, medan Hegel hade en mera konservativ hållning och försökte skapa ett system som helt och hållet eliminerade möjligheten för att någonting liknande som den franska revolutionen skulle inträffa igen. Enkelt uttryckt ville Rousseau förgöra staten för att sedan återskapa den efter allmänviljans premisser, medan Hegel ville bevara och utveckla staten. Hegel ville utveckla samhället så att medborgaren får sina behov tillgodosedda, han ville organisera samhället i stånd och skapa ett differentierat samhälle. På detta sätt menade Hegel att illegitim maktutövning undveks. Rousseaus allmänvilja var ett steg i rätt riktning men idén om ett helt och hållet homogenerat samhälle alltså idén om absolut frihet övergav Hegel. Visserligen fanns idén om representation hos Rousseau men den stora skillnaden ligger i synen på medborgarskap. Hos Rousseau är det i form av ett samhällskontrakt, hos Hegel är det i form av klasstillhörighet. Problemet med Kants kategoriska imperativ och Rousseaus allmänvilja var att de endast utgick från den subjektiva viljan för att skapa en objektiv universell vilja utan att ge den något mål. De gav inte viljan något innehåll, detta menade Hegel att han löste genom sitt etiska system. Visserligen kan det hävdas att Hegel inte är rättvis mot Rousseau eftersom Rousseau skiljer

mellan ”allas vilja” och ”allmänviljan”, däremot är det en förenklad syn att säga att Hegel endast såg allmänviljan som en individuell vilja. Det är snarare en relativt universell vilja och därmed inte en fullt rationell vilja enligt Hegel vilket han explicit säger när han diskuterar kontrakt i Rättsfilosofin.

Källförteckning

Shlomo Avineri *Hegel's theory of the modern state* Cambridge university press 1972

Frederick William Dame Jean-Jacques Rousseau on adult education and revolution: paradigm of radical pedagogical thought, Frankfurt am Main New York, 1999.

G, W, F Hegel *Philosophy of right* översättning: S, W. Dyde. Förlag: Dover publications, inc. Mineola, New York, 2005.

Patrick Riley *Will and political legitimacy* Harvard University press Cambridge, Masschusetts, London 1982.

Jean Jacques Rousseau *Om samhällsfördraget eller statsrättens grunder* översättning: Sven Åke Heed och Jan Stolpe. Förlag Natur och kultur, Stockholm 1994.

Arthur Ripstein ”Universal and general wills: Hegel and Rousseau” *Political theory*, vol. 22, no.3. pp 444-467. 1994.

Björn Sjöstrand ”ABSOLUT FRIHET OCH TERROR Hegel om Rousseau som terrorns andlige fader” Södertörns högskola 2003.

Charles Taylor *Hegel och det moderna samhället* översättning Sven Erik Torhell Röda
bokförlaget AB Göteborg 1988.